

Hyvin vai Pahoinvointivaltio

Onko Suomi hyvinvointivaltio? Kyllä, Suomi on lähes kaikilla mittareilla mitattuna hyvinvointivaltio. Meillä asiat ovat monella tapaa varsin hyvin. Olemme kuitenkin kovaa vauhtia siirtymässä uuteen aikakauteen, jossa joudumme harkitsemaan hyvinvointivaltion edut, tulot ja menot uudelleen. Valtiolla ei enää ole varaa ylläpitää nykyisenkaltaista sosiaaliturvaa. Hyvinvointivaltion kuluja ei voida loputtomiin rahoittaa velkarahalla.

Poliitikot toivovat epätoivoisesti, että tapahtuisi jotain ihmeellistä, joka auttaisi selviämään nykyisistä ja tulevista veloista. Mutta mikä tämä ihme voisi olla? Ikävä kyllä poliitikot on palautettava maan pinnalle: mitään ihmettä ei ole tulossa. Edessä ovat vain ankara vyönkiristys ja järkipерäinen rahankäyttö.

Sosiaaliturvan ja yhteiskunnallisten palvelujen historia

Oppivelvollisuuslaki tuli voimaan vuonna 1921, jolloin ilmainen kansakoulu siirtyi kuntien vastuulle. Sen jälkeen seurasivat sairaanhoito- ja köyhäinhoitolait sekä kunnalliset palokunnat. Myöhemmin tulivat kirjastot, kansanopistot ja käräjäoikeudet.

Vuonna 1952 käynnistyi kattava kansaneläkejärjestelmä, vuonna 1962 työeläkejärjestelmä, vuonna 1964 sairausvakuutusjärjestelmä ja vuonna 1968 koko maan kattava peruskoululaki. Vuonna 1972 otettiin käyttöön terveyskeskukset, joista muodostui merkittävä kuluerä. Nykyisin terveyskeskuksissa työskentelee noin 60 000 henkilöä.

Myös päivähoito alkoi 1970-luvulla, aluksi alle 3-vuotiaille, ja 1990-luvulla se laajennettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä. Vuonna 1985 tuli voimaan ansiosidonnainen työttömyysturva. Myöhemmin lainsäädäntöä on laajennettu edelleen ja tehty useita koulu-uudistuksia, kuten ammattikorkeakoulujen perustaminen.

Muissa Pohjoismaissa sosiaaliturva oli jo pitkälle rakennettu, ja Suomessa sitä haluttiin kiireellä kopioida. Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa vasemmistopuolueet saavuttivat suuren voiton. Rafael Paasion ja Mauno Koiviston hallituksissa SDP ja SKDL harjoittivat vasemmistolaista yhteiskuntapolitiikkaa keskustapuolueen tuella. Tämä oli vedenjakaja, jolloin monet suuret sosiaaliset uudistukset saivat alkunsa.

1970-luvun alussa sosiaaliturvan rakentaminen alkoi varsin vaatimattomasti, mutta vuosikymmenten saatossa siitä on kasvanut kestävä ja taakka. Kuntatalouden menot ovat lähes kaksikymmenkertastuneet 1970-lukuun verrattuna, ja sosiaaliturvan menot suhteessa bruttokansantuotteeseen ovat kaksinkertastuneet. Vuonna 2011 sosiaaliturva, terveydenhuolto ja koulutus maksoivat yhteensä 72 miljardia euroa – enemmän kuin valtion koko vuosibudjetti.

Millä tämä maksualijäämä voidaan kattaa? Ei millään, varsinkaan kun valtiolla on lukemattomia muitakin menoja näiden lisäksi.

Sosiaaliturvan rakentaminen oli ja on edelleen hyvä asia, mutta siitä on tullut liian kattava suhteessa valtion tuloihin. Jälkiviisaus on helppoa, mutta jos sosiaaliturva luotaisiin tänään, se olisi varmasti hyvin erilainen. Taloudellisesti hyvinä vuosina poliitikot jakoivat ääniä saadakseen kansalle kaiken mitä pyydettiin – ja hieman päälle. Toisten rahoja on helppo jakaa, kun ei itse kanna vastuuta seurauksista.

Vuonna 2013 kunnat velkaantuivat lisää noin kaksi miljardia euroa ja valtio noin yhdeksän miljardia. Valtion kerrottiin leikanneen budjettia ”oikein lekalla” kokonaiset kaksi miljardia euroa. Hienoa – nyt olimme enää yhdeksän miljardia pakkasella. Tämän lisäksi verokertymä on ollut laskusuunnassa. Poliitikkojen ongelma on se, ettei vaihtoehtoa verotulojen pienenemisestä juuri koskaan huomioida etukäteen. Päätökset tehdään ylioptimistisilla oletuksilla.

Kun suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle, eläkemenot ja sairaanhoitokulut kasvavat merkittävästi. Jo nyt meillä ei ole varaa näihin menoihin – miten sitten tulevaisuudessa? Tilanne on täysin kestävä. Jossain vaiheessa koko järjestelmä on purettava ja rakennettava uudelleen.

Kysymys kuuluu: teemmekö sen nyt, kun Suomi on vielä hyvässä kunnossa, vai vasta sitten, kun velat kaatuvat päälle? Uusien mallien suunnittelu on aloitettava heti, jotta ne voidaan rakentaa harkiten. Kiireessä ja kaaoksessa tehdyt päätökset johtavat lähes aina suuriin virheisiin.

(Osa edellä mainituista faktoista on vapaasti lainattu Suomen Kuvalehden päätoimittajan Ville Pernaan artikkelista *Rahalla rakennettu – hyvinvointivaltiolla on rahaa enemmän kuin koskaan, mutta silti se loppuu kesken.*)

Valtion kapea mutta pitkä leipä

Vuonna 2007 voimaan tullut kuntarakennelaki takaa kuntaliitoksissa työntekijöille viiden vuoden työsuhdeturvan. Joissain tapauksissa, kun liitoksia tapahtuu useina eri vuosina. Joten kuntien henkilöstöasiat voivat olla jumissa jopa 10–15 vuotta. Kunnanjohtajat turvaavat omat asemansa, ja kansa maksaa laskun. Tässä ei ole mitään järkeä. Kuka yksityissektorilla saa viiden vuoden työtakuun?

Nyt myös seurakuntien työntekijät haaveilevat vastaavista järjestelyistä. Mikä ryhmä seuraavaksi vaatii samaa – poliitikot, valtion virkamiehet, ammattiliitot? Tavallinen duunari ei tätä koskaan saa, mutta hän maksaa muiden edut verojen kautta.

Nykyisin valtion palveluksessa ansaitaan usein paremmin kuin yksityisellä sektorilla. Myös kuntatyöntekijöiden loma-, sairausloma- ja muut edut kehittyvät yksityissektoria nopeammin. On helppo jakaa palkankorotuksia ja etuuksia, kun rahat tulevat yhteisestä kassasta eikä todellista tulostavastuuta ole.

Mitä tapahtui sanonnalle ”*valtion leipä on kapea mutta pitkä*”? Suuret palkat eivät sinänsä ole ongelma, mutta julkisen sektorin tehottomuus tarkoittaa, että merkittävä osa rahasta menee hukkaan. Näin ylläpidämme yhtä maailman suurimmista julkisista sektoreista.

Tässä kevyesti korjattu ja sujuvoitettu versio. Sisältö, kärki ja tyyli on pidetty ennallaan, mutta kieli on selkeytetty ja rytmiä parannettu:

Antiikin keinot

Tiede-lehden historian mukaan osa Rooman valtakunnan päättäjistä ymmärsi, että nälkäinen kansa oli vaarallisempi kuin vihollisarmeija. Vuonna 123 eaa. roomalainen poliitikko Gaius Gracchus ajoi läpi lain, jonka perusteella Rooman köyhälistö sai ostaa viljaa alennettuun hintaan.

Monet aateliston edustajat vastustivat lakia ja pyrkivät kumoamaan sen. Seuranneissa levottomuuksissa Gracchus sai surmansa. Tämän jälkeen kukaan ei enää uskaltanut evätä rahvaalta halpaa viljaa, ja lopulta sitä alettiin jakaa jopa ilmaiseksi.

Joka kolmas roomalainen eli tuen varassa. Jokainen miespuolinen Rooman kansalainen – jopa 400 000 ihmistä – sai valtion viljavarastosta ilmaiseksi noin 33 kiloa vehnää kuukaudessa. Roomalaisen kirjailijan Marcus Varron mukaan tämä johti siihen, että pääkaupunkiin virtasi yhä enemmän köyhiä.

”He viettävät mieluummin aikansa teatterissa kuin viljelyksillä ja viinitarhoissa”, Varro kommentoi pisteliäästi.

Onko mikään muuttunut viimeisen 2000 vuoden aikana? Ei ole. Sama ”viljan” jakaminen jatkuu, koska myös nykypoliitikot ovat oivaltaneet, että sosiaaliturvan jakaminen on tehokas

tapa pysyä vallassa. Lopputulos on myös sama: kansalaiset laiskistuvat, ja ajan myötä tämä johtaa kestävämpään tilanteeseen.

Pahoinvointiyhteiskunta

Olemme valumassa pahoinvointiyhteiskuntaan. Tämä on seurausta edellisten hallitusten yltiömaisestä velanotosta, yli varojen elämisestä, verovarojen tuhlaamisesta ja puoluepolitiikasta. Nyt, kun rahat ovat loppumassa, alkaa valtava poru.

Ongelmat kasaantuvat: tieverkosto rappeutuu, vesijohtoverkosto on kuin aikapommi, infrastruktuuriin ei pystytä tekemään tarvittavia investointeja ja jo saavutettuja etuja poistetaan tai heikennetään. Tämä tulee luomaan paljon ongelmia ja pahaa oloa maan joka kolkkaan ja tupaan.

Poliitikkomme ovat toimineet vuosikymmeniä ajattelemattomasti ja ajaneet meidät tähän tilanteeseen. Vaikka asiantuntijat ovat varoitelleet toistuvasti taantumista sekä tulojen ja menojen välisestä kestävämyysvajeesta, poliitikot ovat sokeasti toivoneet nousukauden jatkuvan ikuisesti. Aiemmista lamakausista ei ole opittu juuri mitään.

Nyt erityisesti Yhdysvaltojen johdolla maailmassa painetaan rahaa yhä kiihtyvällä tahdilla. Tämä on verrattavissa aivokuolleen potilaan pitämiseen väkisin elossa. On toki mahdollista, että maailmantalous paranee jonkin ihmeen kautta, mutta todennäköisempää on se, että vippaskonstein pystyssä pidetty korttitalo romahtaa perustuksiaan myöten.

Jos virheet olisi korjattu ajoissa, selvittäisiin vähemmillä tuhoilla. Tässä näkyvät jälleen nykyisen poliittisen järjestelmän heikkoudet: yksikään poliitikko ei uskalla – tai voi – jarruttaa kasvua nousukauden aikana tai maalata ongelmia esiin. Kansa äänestää kulutusjuhlan ilonpilaajat nopeasti ulos.

Niinpä sinä, hyvä kansalainen, olet osaltasi tämän tulevan kaaoksen aiheuttaja. Sinä äänestät samat tyhjää puhuvat poliitikot vuodesta toiseen vallankahvaan. Tämä on sama kuin päästäisi ketun kanalaan – jälki on karmea katseltavaa.

Suomen hyvinvointiyhteiskunnan kohtalo on vaakalaudalla. On täysin mahdollista, että Suomi ajautuu syvään ja pitkään taantumaa, jossa elämme nälässä ja kurjuudessa. Monille tämä saattaa kuulostaa mahdottomalta ajatukselta, mutta pelkään sen olevan enemmän kuin vain kaukainen uhakuva.

Olemme tulossa narun päähän. Teemmekö ongelmille jotain nyt, kun siihen vielä on mahdollisuus, vai katsommeko kortit vasta sitten, kun korttitalon perustukset ratkeavat liitoksistaan? Se on meistä kansalaisista kiinni. Meillä on voima ja vastuu.

UAD-malli.org

